

TÁC ĐỘNG CỦA CÁC PHƯƠNG ÁN ĐÁNH THUẾ TIÊU THỤ ĐẶC BIỆT ĐỐI VỚI RƯỢU BIA Ở VIỆT NAM

1. THỰC TRẠNG SỬ DỤNG RƯỢU BIA

Sử dụng rượu bia ở Việt Nam đang gia tăng ở mức báo động, đặc biệt là ở giới trẻ và được thể hiện ở ba tiêu chí: mức tiêu thụ bình quân/đầu người quy đổi ra lượng cồn nguyên chất, tỷ lệ sử dụng rượu bia ở cả hai giới, sử dụng ở mức nguy hại. Mức tiêu thụ rượu bia bình quân/người trưởng thành quy đổi ra cồn nguyên chất đã tăng từ 2,9 lít/người năm 2005 lên 7,9 lít/người năm 2019.¹ Việt Nam xếp thứ hai trong các nước khu vực Đông Nam Á, xếp thứ 3 châu Á về mức tiêu thụ bình quân rượu bia/người/năm (2014).² Tỷ lệ nam giới hiện đang sử dụng rượu bia là 64,2% và nữ giới là 9,8% (2021). Tình trạng sử dụng ở mức nguy hại đặc biệt phổ biến ở nhóm nam giới: 28,3% vào năm 2021.³ Đáng lo ngại là có tới 24,8% nam và 20,1% nữ trong tuổi vị thành niên (13-17 tuổi) có sử dụng rượu bia. Trong số đó, 1/2 số nam và 1/2 số nữ sử dụng lần đầu <14 tuổi.⁴

2. HẬU QUẢ CỦA SỬ DỤNG RƯỢU BIA

Sử dụng rượu bia gây nên bệnh tật, tử vong do vậy tạo nên gánh nặng nghiêm trọng đối với y tế, kinh tế và làm gia tăng các vấn đề xã hội như nghèo đói, bạo lực, bất bình đẳng giới... Do rượu, bia đều chứa cồn là chất gây nghiện, được Tổ chức Nghiên cứu Ung thư Quốc tế (IARC) xếp vào nhóm chất gây ung thư⁵, có tác động lên hầu hết các cơ quan trong cơ thể. Bằng chứng khoa học quốc tế cho thấy rượu, bia là nguyên nhân trực tiếp của ít nhất 30 bệnh, chấn thương và là nguyên nhân gián tiếp của ít nhất 200 loại bệnh tật nằm trong danh mục phân loại bệnh tật quốc tế ICD10 (một số tên bệnh đã có từ rượu như loạn thần do rượu, xơ gan do rượu, hội chứng rượu bào thai...), là một trong 4 yếu tố nguy cơ chính gây ra các bệnh không lây nhiễm. Rượu bia là yếu tố xếp thứ 02 trong 10 yếu tố nguy cơ gây bệnh tật và tử vong hàng đầu tại Việt Nam, là nguyên nhân liên quan đến chấn thương, tai nạn giao thông, rối loạn tâm thần, xơ gan, bệnh tim mạch, ung thư, một số bệnh truyền nhiễm.⁶ Rượu bia cũng là nguyên nhân gây ra 30% các vụ gây rối trật tự xã hội và 33,7% các vụ bạo lực gia đình ở Việt Nam.⁷ Ước tính, số tử vong quy cho rượu bia ở Việt Nam năm 2016 là 40.868 ca, chiếm 7,5% tổng số ca tử vong.⁸ Ước tính chi phí trực tiếp cho tiêu dùng rượu bia ở Việt Nam vào năm 2017 là 4 tỷ USD, gần bằng 7% số thu ngân sách của nhà nước (chưa tính đến chi phí gián tiếp)⁹ trong khi đóng góp cho ngân sách nhà nước năm 2017 là khoảng 50.000 tỷ đồng (tương đương 2 tỷ USD)¹⁰.

Sử dụng rượu bia còn là một trong những nguyên nhân làm tăng bất bình đẳng giới và bất bình đẳng kinh tế xã hội, thách thức các nỗ lực giảm nghèo bền vững.

¹ Nguồn: WHO.Global Health Observatory data repository

(Truy cập ngày 26/5/2022: <https://apps.who.int/gho/data/node.main.A1029SDG3?lang=en>)

² Market expansion asia (2014), ME.A Newsletter: Asia is big Beer - Far East as World's Dominant Beer Producer

³ Bộ Y Tế - Cục Quản lý khám chữa bệnh 2021, Điều tra quốc gia bệnh không lây nhiễm tại Việt Nam 2021.

⁴ Bộ Y tế, Tổ chức Y tế thế giới 2019, Điều tra sức khỏe học sinh toàn cầu tại Việt Nam năm 2019.

⁵ Bệnh viện K, Bộ Y tế.

⁶ Institute of Health Metrics and Evaluation (2016), Global burden of diseases study.

⁷ Tổng cục thống kê (2010), Điều tra về bạo lực gia đình 2010.

⁸ Cục Y tế dự phòng, ước tính tử vong quy cho rượu bia: sử dụng Bảng tính AAF của WHO (Alcohol Attributable fractions). Tổng số ca tử vong: nguồn số liệu của WHO 2016 (Global Health Estimates 2016: Deaths by Cause. Age. Sex. by Country and by Region. 2000-2016. Geneva, World Health Organization; 2018)

⁹ Tổ chức y tế thế giới (2019), Hỏi đáp về phòng chống tác hại rượu bia.

¹⁰ Theo Tổng Cục Thống kê.

3. BẬT CẬP CỦA CHÍNH SÁCH THUẾ HIỆN HÀNH ĐỐI VỚI RƯỢU BIA

Mức điều chỉnh tăng thuế TTĐB với sản phẩm rượu bia theo Luật thuế tiêu thụ đặc biệt số 70/2014/QH13 ban hành ngày 26/11/2014 chưa đủ mạnh để tác động đến giảm tiêu dùng rượu bia. Theo đánh giá tác động của Đại học Thương mại và HealthBridge, năm 2016 khi tăng thuế tổng sản lượng tiêu thụ bia vẫn tăng 3,6%, sản lượng tiêu thụ rượu dưới 20 độ giảm 4%, sản lượng tiêu thụ rượu trên 20 độ tăng 1,1%, tổng cộng sản lượng tiêu thụ đồ uống có cồn tăng 3,5%. Năm tăng thuế 2018, tổng sản lượng tiêu thụ bia chỉ giảm nhẹ 0,1%, sản lượng tiêu thụ rượu dưới 20 độ tăng 1,3%, sản lượng tiêu thụ rượu trên 20 độ tăng 1,5%, tổng cộng sản lượng tiêu thụ đồ uống có cồn không thay đổi.

Giá rượu bia của Việt Nam hiện rất rẻ nên sức mua tăng mạnh. Trong khu vực Đông Nam Á, giá rượu bia ở Việt Nam hiện đang ở mức thấp nhất, đứng thứ 8 trên tổng số 9 quốc gia khảo sát.¹¹ Sức mua rượu bia của người Việt Nam tăng mạnh do giá rượu bia tăng chậm hơn nhiều so với mức tăng thu nhập bình quân/người/năm. Nếu năm 1998, để mua 10 lít rượu Vodka Hà nội, rượu vang nội và rượu trắng nội địa phải chi 8,2%; 5,9% và 1,6% GDP/người/năm thì đến 2014, tỷ lệ này chỉ còn 2,2%; 1,6%; và 0,4%. Mức giảm cũng tương tự với mặt hàng bia.¹² Chi tiêu bình quân đầu người cho rượu bia ở Việt Nam đã tăng gấp 6 lần từ 2002 đến 2016.¹³

Kinh nghiệm của nhiều nước trên thế giới cho thấy, **tăng thuế để tăng giá rượu bia là giải pháp hữu hiệu giúp giảm nhu cầu, đặc biệt là với người tiêu dùng có thu nhập thấp và thanh thiếu niên.** Tổ chức Y tế Thế giới đã khuyến cáo, chính sách thuế là một trong những biện pháp hiệu quả nhất để kiểm soát tác hại của rượu bia, giảm gánh nặng bệnh tật và tử vong do rượu bia gây ra.

Trong dự thảo Luật Sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật thuế tiêu thụ đặc biệt và một số Luật khác gửi Bộ Tư pháp thẩm định và lấy ý kiến người dân năm 2017, Bộ Tài chính chưa có đề xuất tăng thuế đối với mặt hàng rượu, bia. Theo tính toán của các chuyên gia, cần phải tăng thuế để ít nhất giữ cho sức mua không tăng và cần tăng mạnh để giảm sức mua.

4. KHUYẾN NGHỊ

Để giữ sức mua không tăng trong giai đoạn 2021 tới 2025, cần tăng tối thiểu thuế suất thuế TTĐB đối bia và rượu trên 20 độ cồn từ 65% lên 75% (năm 2023) và lên 85% (năm 2025), thuế suất với rượu dưới 20 độ cồn từ 35% lên 45% (năm 2023) và 55% (năm 2025). Với phương án này, tiêu thụ rượu bia có thể duy trì ở mức hiện tại, đồng thời thu ngân sách có thể tăng thêm 31,2 nghìn tỷ cho giai đoạn 2021 đến 2025.

Để có thể giảm tiêu thụ rượu bia 4% cho giai đoạn 2021- 2025, cần tăng thuế suất thuế TTĐB đối với bia và rượu trên 20 độ cồn từ 65% lên 85% (năm 2023) và lên 105% (năm 2025), tăng thuế suất thuế với rượu dưới 20 độ cồn từ 35% lên 55% (năm 2023) và 75% (năm 2025). Với phương án này, mức tiêu thụ rượu bia có thể giảm tổng cộng 4,2% (trong giai đoạn 2021-2025), đồng thời số thu ngân sách có thể thêm lên 60,4 nghìn tỷ cho giai đoạn 2021 đến 2025.

Ngoài ra, cũng nên bổ sung thêm thuế tuyệt đối và chuyển sang cơ chế thuế hỗn hợp để có thể hạn chế các điểm yếu của thuế tỷ lệ như vấn đề chuyển giá và chuyển dịch tiêu dùng giữa các loại sản phẩm.

Tài liệu tham khảo:

1. Tài liệu Hỏi đáp về phòng chống tác hại của rượu bia. Tổ chức Y tế thế giới, 2019. <https://iris.wpro.who.int/bitstream/handle/10665.1/14361/9789290618874-vie.pdf>

¹¹ Nguồn: TheGlobalEconomy

¹² HealthBridge (2015). Nghiên cứu giá và sức mua rượu bia ở Việt Nam giai đoạn 1998-2014.

¹³ Ths.Đào Thế Sơn, Trường Đại học Thương Mại, Ước tính từ Điều tra mức sống hộ gia đình (tổng cục Thống kê).